

IZUM in COBISS.Net: Sprememba strategije in zavajanje na mednarodni sceni

(Mag. Tomaž Seljak)

Na spletni strani www.cobiss.net je objavljen zapisnik 5. seje Sveta COBISS.Net z dne 9. 9. 2020. Iz njega je razvidno, kako IZUM nadaljuje z zavajanjem partnerjev iz držav Zahodnega Balkana glede razlogov, zakaj doslej ni bilo mogoče pridobiti 10 milijonov evropskih sredstev za širitev mreže COBISS.Net.

Svet COBISS.Net je bil na mojo pobudo oblikovan maja 2016 s sklepom takratnega direktorja IZUM-a. Sestavljajo ga direktorji nacionalnih knjižnic v mreži COBISS.Net in vodje nacionalnih centrov COBISS ter predstavniki ministrstev/agencij, ki upravljajo z nacionalnimi sistemi E-CRIS. Ker v Sloveniji naloge nacionalnega centra COBISS opravlja IZUM, je član Sveta COBISS.Net tudi direktor IZUM-a. Funkcijo predsednika Sveta COBISS.Net opravlja direktor nacionalne knjižnice z najdaljšim stažem na funkciji direktorja nacionalne knjižnice, ki je vključena v mrežo COBISS.Net od njene vzpostavitve leta 2003. Naloge Sveta COBISS.Net so:

- izmenjava izkušenj z implementacijo sistemov COBISS in E-CRIS v sodelujočih državah in predlaganje ukrepov za odpravo morebitnih težav,
- usklajevanje prioritet pri razvoju in implementaciji aplikacij COBISS in E-CRIS ter njihovem povezovanju z drugimi sistemi in servisi,
- usklajevanje aktivnosti pri pridobivanju virov financiranja širitve mreže COBISS.Net ter
- oblikovanje priporočil Upravnemu odboru IZUM-a.

Na prvi seji Sveta COBISS.Net dne 8. 7. 2016 sem prisotne seznanil s preteklimi aktivnostmi za pridobitev 10 milijonov evropskih sredstev za projekt *COBISS.Net – Podpora razvoju nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov držav Zahodnega Balkana in njihovi integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor EU (Albanija, Bosna in Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Črna gora in Srbija) 2016–2018* ([vir](#)). Evropska komisija (EK) je bila pripravljena projekt financirati v okviru programa/instrumenta za predpristopno pomoč (IPA) na podlagi političnega dogovora z državami Zahodnega Balkana mimo standardnih razpisov EK. Pogoji za to je bil, da na enem od ministrskih ali vladnih srečanj nekdo projekt predlaga, države prejemnice pomoči pa z njim soglašajo (oz. nihče ni proti), kar pa ne bi smel biti problem.

Idealna priložnost za predlaganje projekta je bilo srečanje predstavnikov vlad "The Western Balkans Summit" na Dunaju avgusta 2015. Ker Ministrstvo za zunanje zadeve ni bilo pripravljeno prevzeti iniciative, smo sledili nasvetu EK in za pomoč zaprosili Avstrijce. Avstrijsko Ministrstvo za znanost, raziskovanje in gospodarstvo nam je sporočilo, da njihov minister projekta ne more predlagati, ga pa je pripravljen podpreti, če ga bo predlagal naš minister Zdravko Počivalšek. Glede tega je z ministrom Počivalškom najprej govoril dr. Franci Demšar in minister je izkazal pripravljenost, da na Dunaju izpostavi projekt COBISS.Net in predlaga njegovo financiranje iz evropskih sredstev. Po dogovoru z EK smo mu zato poslali formulacijo pobude, ki naj bi jo vključil v svoj nagovor:

»Izpostavil bi še projekt COBISS.Net, v okviru katerega si številne institucije v državah Zahodnega Balkana že več kot 25 let prizadevajo za razvoj nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov in informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti, povezanih v regionalno mrežo COBISS.Net. Gre za informacijsko infrastrukturo, brez katere si ni mogoče predstavljati sodobnega izobraževanja in

raziskovanja, pa tudi ne kulturnega, tehnološkega in gospodarskega razvoja. Zato predlagam, da se v obdobju 2015-2018 pospeši razvoj te infrastrukture s financiranjem projekta COBISS.Net iz evropskih sredstev (NEAR - IPA). Da v državah, ki se pripravljajo na integracijo v EU, za to obstaja interes, ne dvomim.«

En dan pred navedenim dogodkom na Dunaju mi je sodelavka ministra Počivalška sporočila, da bo minister projekt predlagal, a se to ni zgodilo – na veliko presenečenje avstrijskega Ministrstva za znanost, raziskovanje in gospodarstvo ter predstavnikov EK. Le špekuliramo lahko, da je ministru nekdo iz Slovenije »tik pred zdajci« predlaganje projekta odsvetoval.

Sledil je predlog EK (DG NEAR), da za pomoč zaprosimo UNESCO. S tem smo najprej seznanili generalno sekretarko Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, ki je menila, da to ni prava pot za rešitev problema, a je obljubila, da bo v času udeležbe na generalni skupščini Unesca pristojne v vodstvu Unesca seznanila z našim predlogom. To se žal ni zgodilo. Po mojem posredovanju pri znanki v Unescu je aprila 2016 IZUM obiskal dr. Bhanu Neupane, ki je po seznanitvi s projektom ocenil, da Unesco projekt COBISS.Net lahko vzame pod svoje okrilje in sklene pogodbo z EK, če sem projekt pripravljen jaz še naprej koordinirati, ker Unesco za to nima človeka s potrebnim znanjem, izkušnjami in poznavanjem situacije v državah Zahodnega Balkana.

Junija 2016 sva se v Bruslju sestala s predstavniki dveh direktoratsv EK (EAC in NEAR), ko sem dobil jasno napotilo: »Ne smete iz Bruslja, dokler se ne dogovorite, da se ministrskega srečanja v Sarajevu (*Ministerial Meeting of the Western Balkans Platform on Education and Training*) 27. 6. 2016 udeleži tudi predstavnik Slovenije in v okviru sekcije regionalni projekti predlaga projekt COBISS.Net.« Naslednji dan sem na neki prireditvi v Evropskem parlamentu prosil državno sekretarko na MZZ, Darijo Bavdaž Kurent, da MZZ za to zadolži našega veleposlanika v Sarajevu, a je prošnjo zavrnila. Gospodu Neupanetu sem nato predlagal, da Unesco pošlje uradno pobudo za predlaganje projekta gostitelju ministrskega srečanja v Sarajevu, ministru za civilne zadeve BiH. Skupaj sva pripravila skrajšano verzijo predstavitvenega dokumenta projekta z malo spremenjenim naslovom (na predlog g. Neupaneta) »*Fostering Knowledge Societies in the Western Balkans through Knowledge Integration: Development of national library information systems and their integration into a common educational, research and cultural area of the EU*« ([vir](#)), direktorju Nacionalne i univerzitetne biblioteke BiH pa sem predlagal, da se pri navedenem ministru zavzame za ustrezní odziv. Žal na uradno pobudo Unesca ([vir](#)) odziva ni bilo, k temu pa je s svojimi zadržki glede predloga prispeval tudi lokalni predstavnik Unesca v BiH. Naslednja priložnost za predlaganje projekta je bil *Western Balkans Summit* v Parizu v začetku julija 2016, a brez sogovornika v Vladi RS to ni bilo izvedljivo.

Udeleženci prve seje Svet COBISS.Net so projekt podprli s podpisom pisma podpore, gospod Neupane pa je napovedal, da bo poskušal v Parizu organizirati sestanek z veleposlaniki ciljnih držav.

Konec julija 2016 se je zapletlo pri imenovanju direktorja IZUM-a za naslednji mandat, ko zmanipuliran Upravni odbor IZUM-a po razpisu ni izbral daleč najkompetentnejšega kandidata, dr. Francija Demšarja, temveč dotedanjega direktorja, Davorja Šoštaríča, ki pa v preteklem obdobju ni izkazal potrebnih kompetenc za opravljanje funkcije direktorja IZUM-a. Vlada RS zato k imenovanju ni dala soglasja in Upravni odbor IZUM-a ga je imenoval za v. d. direktorja za obdobje do enega leta, moje sodelovanje z IZUM-om in Unescom pa se je s tem končalo. Izvedel pa sem, da sta se na povabilo Unesca za sestanek v Parizu odzvala le veleposlanika dveh držav.

Julija 2017 je Upravni odbor IZUM-a na predlog Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) za novega v. d. direktorja IZUM-a imenoval dr. Aleša Bošnjaka, zaposlenega v IZUM-u – človeka brez potrebnih kompetenc za navedeno funkcijo. Slednji se je septembra 2017 v Tirani udeležil promocijske konference o online bibliografijah v sistemu COBISS.AL. Sodelavki, ki pogodbeno sodeluje z IZUM-om kot inštruktorica za aplikacije COBISS, pred tem pa je bila več kot dve leti (2010–2012) na izobraževanju v Sloveniji, je po prihodu v Tirano razložil, da Vlada RS zaradi finančne krize ne podpira projekta COBISS.Net, da so v UO IZUM-a tudi predstavniki vlade in zato tudi UO ne podpira projekta ter da tudi večina zaposlenih v IZUM-u ne podpira projekta COBISS.Net. Glede na navedeno ji je svetoval, da si poišče drugo službo. K temu je še dodal, da je njegov osebni cilj postati direktor IZUM-a in bo za to naredil vse, kar mu bosta naložila MIZŠ in/ali UO. Po konferenci si je sicer premislil, a povedanega dan prej ne more »izbrisati«.

Na 2. seji Sveta COBISS.Net dne 30. 11. 2017 je funkcijo predsednika Sveta COBISS.Net prevzel dr. Ismet Ovčina, direktor Nacionalne i univerzitetne biblioteke BiH. Bivši direktor IZUM-a, Davor Šošarič, je predstavil pretekle aktivnosti v zvezi z mednarodno razvojno pomočjo za financiranje projekta COBISS.Net z 12 instrumenti razvojne pomoči knjižnicam v državah Zahodnega Balkana. Ob tem je izpostavil, da ima IZUM podporo svojega pristojnega ministrstva in nekaterih direktorats, da pa je potrebna tudi podpora posameznih ministrstev in vlad iz držav članic COBISS.Net, ker samo podpora s strani Slovenije ni in ne bo dovolj. Apeliral je na direktorje nacionalnih knjižnic, da so bolj politično aktivni in lobirajo pri pristojnih organih, da dosežemo napredek in razvoj mreže COBISS.Net.

V diskusiji, ki je temu sledila, je predstavnik Nacionalne biblioteke Srbije izpostavil, da pričakuje organizacijo sestanka na višjem medvladnem nivoju, in menil, da se mora Vlada Republike Slovenije z ustreznim predlogom obrniti na vlade in ministrstva drugih držav članic COBISS.Net. Ismet Ovčina je pozval člane Sveta COBISS.Net, da se angažirajo vsak znotraj svoje države, ob tem pa naj bi razmislil tudi o organizaciji sestanka med pristojnimi ministrstvi držav članic. Prisotni so iniciativo soglasno podprli.

Po navedeni seji sem se srečal s predstavniki nekaterih knjižnic iz sodelujočih držav, ki so bili ogorčeni nad tem, kako se IZUM spreneveda in poskuša odgovornost za situacijo prevaliti nanje, ko pa je vsem znano, da je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije leta 2013/2014 blokiralo finančno podporo širitvi mreže COBISS.Net, do evropskih sredstev pa tudi ni bilo mogoče priti zato, ker predloga niso bila pripravljena podpreti pristojna ministrstva Vlade RS. To pa vedo tudi nekateri ministri iz držav v mreži COBISS.Net, ki so zato izgubili zaupanje v projekt COBISS.Net.

Na 3. seji Sveta COBISS.Net dne 20. 11. 2018 je dr. Ismet Ovčina izpostavil, da se morajo vsi člani Sveta maksimalno angažirati pri aktivnostih, da bi zaživel že pred tremi leti načrtani projekt, za katerega je podporo obljubil tudi Unesco. Dr. Aleš Bošnjak je pojasnil, da je bil navedeni projekt »zastavljen zelo ambiciozno in zelo na široko ter da je morda tudi v tem možno iskati vzroke za slab odziv«. Ob tem je omenil uspešen manjši projekt Tempus v preteklosti in predlagal, da se nekaj podobnega ponovi. K temu je še dodal, da je takratni koordinator projekta v rednih stikih z IZUM-om in je pripravljen sodelovati tudi v bodoče. Verjetno gre za takrat zaposlenega v Univerzitetni knjižnici v Beogradu.

Ponovno sprenevedanje in zavajanje udeležencev seje ter nesmiselno preusmerjanje na razpise EK. Predstavniki EK so leta 2015/2016 pohvalili sistemski pristop. Edini problem je bil, da financiranja

projekta iz evropskih sredstev ni bil pripravljen nihče od pristojnih predlagati in ga zato EK ni mogla uvrstiti med tiste redke projekte, ki se financirajo na osnovi političnega dogovora.

4. seja Sveta COBISS.Net se je brez sklica »zgodila« 27. 8. 2019, ko se je direktor IZUM-a ob zaključku konference IFLA v Atenah srečal z direktorji nacionalnih knjižnic BiH, Srbije, Črne gore in Severne Makedonije. Na navedeni konferenci je bila tudi pomočnica ravnateljice NUK-a, a očitno na sejo ni bila povabljen. Je pa na seji kot gostja sodelovala ravnateljica Nacionalne in univerzitetne knjižnice iz Zagreba. Slednja je predlagala, da bi se izdelala neka platforma za izmenjavo bibliografskih podatkov med člani različnih knjižnično-informacijskih sistemov iz Hrvaške in mrežo COBISS.Net. Na seji je bila prisotna tudi sodelavka IZUM-a, mag. Gordana Mazić, ki je predlagala, da bi znotraj mreže poskušali spremljati razpise za projekte in programe EU, ki bi podpirali medsebojno sodelovanje in širjenje mreže znanja, ter izpostavila nujnost skupnega nastopa, s čimer so se člani Sveta COBISS.Net strinjali. Ponovni poskus preusmeritve na razpise EK.

Dne 11. 10. 2019 je direktor IZUM-a članom Sveta COBISS.Net iz držav Zahodnega Balkana in Bolgarije (ne pa tudi članu Sveta COBISS.Net iz Slovenije - ravnatelju NUK-a) poslal naslednje e-pismo s prilogami v treh jezikih (slovenščini, angleščini in srbščini) - Zadeva: **Strategija COBISS.Net**.

»Spoštovani člani Sveta COBISS.Net. Glede na plodne razgovore, ki smo jih imeli na našem srečanju COBISS.Net Council-a letos v Atenah, vam v prilogi posredujem ideje za naslednje strateške aktivnosti 2020-2023 v smislu širitve COBISS.Net. Ideje so bile spisane na podlagi takratnih pogovorov in so naknadno bile preoblikovane v pričujočo strategijo, ki smo jo pred nedavnim kot regionalni UNESCO center posredovali naši krovni organizaciji. Upam, da ideje še naprej podpirate in da se boste pri njihovi realizaciji kolikor je mogoče aktivno vključili. Računam tudi na vaše sodelovanje, ko se bomo skupaj trudili za pridobitev s tem povezanih finančnih sredstev.«

V priponkah je bil Akcijski načrt 2020–2023 naslovom *COBISS.Net Podpora razvoju nacionalnih knjižničnih sistemov v državah Jugovzhodne Evrope in njihovi integraciji v skupen izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor* z dne 1. 10. 2019 v navedenih treh jezikih – v slovenski verziji z vključeno sledljivostjo predhodnim spremembam teksta. Nedopustna šlamastika in blamaža!

Navedeni Akcijski načrt se bistveno razlikuje od predhodnih strateških dokumentov, ki so bili namenjeni pridobitvi evropskih sredstev za širitev mreže COBISS.Net. V naslovu je naveden širši teritorialni okvir (države Jugovzhodne Evrope), spremenjena pa je tudi opredelitev, da gre za podporo integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor **EU**. Izpuščena je oznaka EU in je tako razumeti, da gre za podporo integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor JVE (brez Slovenije).

V poglavju o širitvi mreže COBISS.Net lahko preberemo oceno IZUM-a, da se bo v času trajanja tega akcijskega načrta v mrežo COBISS.Net letno na novo vključilo 15 knjižnic iz držav Zahodnega Balkana. Če upoštevamo, da je v navedenih državah blizu 1300 nacionalnih, splošnih, visokošolskih in specialnih knjižnic in je od teh danes v COBISS.Net vključenih okrog 460 knjižnic, bi ob načrtovani dinamiki vključevanja za vključitev preostalih 840 knjižnic potrebovali nadaljnjih 56 let. Če pa bi želeli vključiti še vse šolske knjižnice (nekaj tisoč), pa to v tem stoletju ni izvedljivo.

Akcijski načrt ne vključuje več predhodno usklajenih in konkretiziranih instrumentov mednarodne razvojne pomoči knjižnicam v državah Zahodnega Balkana pri vzpostavitvi nacionalnih sistemov. Ob

nezmožnosti pridobitve mednarodne finančne razvojne pomoči navedenim državam pa IZUM ponuja popuste za zgodnje prijave in/ali posebne kategorije (npr. šolske knjižnice), oprostitev vstopnih stroškov in nagrade za najprizadevnejše posameznike, s čimer se spušča na nivo trgovcev - komercialnih ponudnikov knjižničnih aplikacij.

5. seja Sveta COBISS.Net je potekala online prek orodja Zoom v sredo 9. 9. 2020. Seje se z opravičilom ni udeležil nihče iz Nacionalne knjižnice Bolgarije, ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice Slovenije na sejo ni bil vabljen, se je pa na povabilo IZUM-a kot novi član Sveta COBISS.Net seje udeležil predstavnik Unesca, dr. Bhanu Neupane.

Direktor IZUM-a, dr. Aleš Bošnjak, je predstavil Akcijski načrt COBISS.net (2020–2023). Aktualna verzija navedenega načrta v angleškem jeziku se vsebinsko razlikuje od načrta, ki so ga člani Sveta COBISS.Net prejeli 11. 10. 2019, ima pa enak naslov in datum (1. 10. 2019). Udeleženci seje so izpostavili vrsto težav, s katerimi se srečujejo v svojih okoljih, vključno z nepodporo pristojnih ministrstev. Akcijski načrt so rutinsko podprli, kako kdo razume novo strategijo IZUM-a, pa je vprašanje. Vprašanje je tudi, kaj o tem menijo zaposleni v IZUM-u, katerih delokrog je povezan s projektom COBISS.Net, če so z navedenim načrtom sploh seznanjeni.

Dr. Bhanu Neupane je podal kratek zgodovinski pregled prizadevanj za finančno pomoč projektu COBISS.Net s strani Evropske komisije. Med drugim je povedal, da je bila leta 2015 Evropska komisija pripravljena investirati do 10 milijonov USD (pravilno: EUR), da sva bila (leta 2016) povabljeni v Bruselj na sestanek s predstavniki DG EAC in DG NEAR, da pa ni bilo mogoče pridobiti podpore držav v mreži COBISS.Net – med drugim, ker »zaradi poletnega časa dopustov ministri niso bili pripravljene sodelovati«, kar seveda ne drži. K temu je Davor Šoštarič dodal, da je trdna podpora države in uradnih vladnih organov najpomembnejša, in še enkrat pozval člane Sveta, naj problematiko predstavijo svojim pristojnim ministrstvom in drugim vladnim ustanovam in organizacijam v svoji državi. O tem pa sta oba »pozabila« povedati, da problema ni mogoče rešiti, dokler projekta ne podpre Vlada Republike Slovenije s politično medresorsko koordinacijo, kot to predlaga Civilna iniciativa za IZUM in COBISS.Net ([vir](#)).

Dejstvo, da ne gre več za podporo integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor EU, temveč JVE, je verjetno razlog, da na sejo ni bil vabljen direktor NUK-a. Slednje kaže na popolno dezorientacijo vodstva IZUM-a. Tega pa očitno Unesco še ni prepoznal ali pa gre za kakšno drugo kalkulacijo interesov – vzdrževanje dobrih odnosov z vsemi za vsako ceno.